

VOJNOSTRATEGIJSKE KONCEPCIJE SUSEDNIH ZEMALJA I NJIHOVE ORUŽANE SNAGE (Bugarska i Mađarska)

BUGARSKA

Bugarska zauzima centralni i severoistočni deo Balkanskog poluostrva, a njena ukupna površina iznosi 110.842 km²; ona je pravougao-nog oblika, čija duža strana zapad—istok dostiže oko 460, dok strana sever—jug oko 330 km. Preko teritorije Bugarske prolaze važne međunarodne i transkontinentalne komunikacije, koje je povezuju sa Panon-skom nizijom i zapadnom Evropom, Malom Azijom i Bliskim istokom, kao i južnim delom Balkanskog poluostrva.

Te komunikacije su često korišćene za osvajačke pohode, naročito u pravcu Azija—Evropa i obratno (Turci — radi osvajanja Balkana i Srednje Evrope, a krstaši — u pravcu Azije). U prvom svetskom ratu Nemačka je, u zajednici sa Austro-Ugarskom, i Bugarskom, izvršila napad na Srbiju, a u drugom svetskom ratu teritorija Bugarske je poslužila kao osnovica za agresiju na Jugoslaviju i Grčku. Geografski položaj zemlje i njena povezanost (kopnenim i vodenim komunikacijama) sa ostalim regionima daju Bugarskoj određena strategijska preimućstva — bez obzira na njenu, relativno, malu površinu.

Bugarska vojna doktrina ima sve elemente „koalicione” doktrine zemalja Varšavskog ugovora. Ona polazi od aksiome da je za slamanje eventualnog agresora nužno objediniti političke, vojne i ekonomske napore svih zemalja socijalističkog lagersa, odrediti jedinstvenu vojno-političku i strategijsku koncepciju (kako za vođenje rata u celini tako i za pojedine njegove periode), odnosno obezbediti potpuno jedinstvo rukovođenja objedinjenim oružanim snagama i mobilizaciju svih rezervi tih zemalja.

Vojna doktrina Bugarske, kao sastavni deo doktrine ostalih zemalja članica VU, uzima u obzir važnost početnog perioda eventualnog rata. Smatra se da se nuklearnim borbenim sredstvima mogu naneti takvi gubici jedinicama i pozadini da to dovede zemlju i čitav narod u izuzetno težak položaj. Što se tiče uslova u kojima može doći do eventualnog rata, vojna doktrina Bugarske polazi od ocene spoljnopolitičkog kursa i strategijskih koncepcija imperijalista — da taj rat može

početi iznenadnim napadom zemalja članica NATO-a, ili nastati kao posledica prerastanja lokalnog rata u svetski sukob, ukoliko se ne bi brzo lokalizovao (ugasio). S tim u vezi određene su i osnovne smernice razvoja bugarskih oružanih snaga i vojne veštine u celini. Teži se iznalaženju načina i metoda oružane borbe koji najbolje odgovaraju karakteru i sadržaju borbe snaga socijalističkog lagersa u uslovima savremenog rata. Može se reći da je od osnivanja Varšavskog ugovora Bugarska bila jedan od njegovih najdoslednijih članova, čak i u onim razdobljima kada su ga potresala dezintegraciona kretanja. Tu okolnost ona je nastojala da iskoristi i za svoje posebne interese. Vojni rukovodioci Bugarske stalno naglašavaju njenu privrženost VU.

Osnovna načela upotrebe jedinica bugarske kopnene vojske zasnivaju se, uglavnom, na pokretljivosti, iznenađenju i ofanzivnosti.

Smatra se da se u savremenim borbenim dejstvima samo visoko pokretljive jedinice mogu sačuvati od nuklearnih udara protivnika, brzo i prikriveno grupisati na najpovoljnijim pravcima, izvoditi snažne udare na većim dubinama i brzo menjati težište borbenih dejstava. Zbog toga brzina izvođenja borbenih dejstava, relativno kraće vreme za pripremu jedinica i česte promene situacije na frontu uslovljavaju veću odgovornost komandi i štabova na svim stepenima komandovanja. Od njih se zahteva da umešno primenjuju savremene metode organizacije i komandovanja jedinicama, neprekidno prikupljaju podatke o neprijatelju i zemljištu, brzo i pravilno procenjuju situaciju, donose odluke i usmeravaju jedinice na pravovremeno izvršavanje borbenih zadataka.

Iznenađenju se pridaje poseban značaj u svim vidovima borbenih dejstava. Stalno se naglašava da protivnika treba iznenaditi, ali da se ne sme dozvoliti da sopstvene snage budu iznenadene. S tim u vezi, jedinice bugarske KoV se uvežbavaju u brzom prelasku iz običnog u rastresit borbeni poredak i ponovnom grupisanju na težištu borbenih dejstava, kao i brzom prelasku iz marševskog u borbeni poredak, zatim u energičnoj eksploataciji učinaka nuklearnih udara i vatrene podrške klasičnim borbenim sredstvima.

Jedna od bitnih osobenosti savremenih borbenih dejstava je ofanzivnost. Da bi se to postiglo ističe se potreba za stalnim održavanjem inicijative, brzim prodiranjem i uklinjanjem u borbeni raspored protivnika, veštim snalaženjem u naglo izmenjenim uslovima borbene situacije i veštim pregrupisavanjem snaga i sredstava.

Pored osnovnih vidova borbenih dejstava — napada i odbrane — posebna pažnja se pridaje dejstvima na brdsko-planinskom zemljištu i pri savlađivanju vodenih prepreka.

Napadnim dejstvima daje se prednost. Naglašava se značaj borbene spremnosti jedinica na maršu, postrojavanja marševskog poretkta, organizacije izviđanja i marševskog osiguranja radi pravovremenog stupanja u borbu. Predviđa se da će se borbena dejstva izvoditi veoma brzo, po pravcima i na širokim frontovima, što od starešina zahteva više umešnosti i samostalnosti u rukovanju i komandovanju jedinicama. Kada se borbena dejstva izvode rastresitim porecima i na brdsko-pla-

ninskom zemljištu, povećava se uloga nižih taktičkih jedinica; od njih se zahteva da u većini slučajeva samostalno izvršavaju borbene zadatke.

Smatra se da je najpogodnije da se vodene prepreke savlađuju iz pokreta. Takav način forsiranja reka skopčan je sa manjim gubicima, a obezbeđuje brzo izvođenje napada. Forsiranje se izvodi bez zaustavljanja jedinica prvog ešelona i bez zauzimanja polaznog položaja, već direktno borbenim poretkom u kome su jedinice do tada nastupale. Osnovne osobenosti dejstva nižih taktičkih jedinica su: brzina, inicijativa starešina, iznenađenje i jednovremeno prebacivanje pešadije, tenkova i artiljerije.

Jedinice kopnene vojske mogu preći u odbranu pod pritiskom nadmoćnijih snaga protivnika ili prema unapred predviđenom planu. U svakom slučaju cilj odbrane je odbijanje napada jačih snaga i nanošenje što većih gubitaka napadaču, odbrana posjednutih položaja i stvaranje povoljnih uslova za prelazak u napad. Snaga odbrane ogleda se u dobro organizovanom sistemu vatre, koji treba da omogućući da se, za što kraće vreme, sasredi što snažnija vatra ispred prednjeg kraja, na bokovima i u dubini. Posebna pažnja pridaje se protivtenkovskoj odbrani, koja se uglavnom zasniva na tenkovima, protivtenkovskim raketama i ostalim protivtenkovskim oruđima i sredstvima.

Ceni se da je motostreljački bataljon najmanja taktička jedinica sposobna da samostalno izvršava borbene zadatke u savremenim uslovima ratovanja.

NEKE KARAKTERISTIKE BUGARSKIH ORUŽANIH SNAGA

Posle završetka prvog i drugog svetskog rata Bugarskoj su mirovnim ugovorima nametnuta ograničenja u pogledu strukture i jačine njenih oružanih snaga.

Mirovnim ugovorom od 1919. god. bugarska armija je bila ograničena na ukupno 33.000 ljudi (20.000 u operativnim jedinicama, 10.000 u policiji i žandarmeriji i 3.000 u graničnim jedinicama). Bugarskoj je bilo ukinuto ratno vazduhoplovstvo i opštevojna obaveza, dok je uvoz naoružanja i druge vojne opreme bio zabranjen. Ratna mornarica je bila pretvorena u pomorsku policiju (sa 4 torpiljarke i 6 motornih čamaca). Popuna armije mogla se vršiti samo dobrovoljcima, koji su se obavezivali na 12 godina službovanja.

Bugarska se nije dugo držala odredaba Mirovnog ugovora i već je 1934. god. imala brojno jake kopnene snage od oko 103.000 ljudi, organizovanih u četiri armije, sa 8 pešadijskih divizija, 19 artiljerijskih i 10 konjičkih pukova. Pod vidom civilne avijacije Bugarska je postepeno izgrađivala i borbenu avijaciju, tako da je 1938. god. raspolagala sa 80 borbenih aviona (lovaca, bombardera i izviđača). Potpisivanjem pakta o nenapadanju sa Jugoslavijom, Grčkom i Turskom, Bugarskoj je priznata jednakost u pogledu držanja oružanih snaga, odnosno dato joj je pravo na neograničeno naoružavanje. Od tada je Bugarska ubrzala izgradnju svojih oružanih snaga. Kada je 1. marta 1941. god. pristupila Trojnom paktu imala je 230.000 ljudi u oružanim snagama (18 divizija) i dozvolila je Nemačkoj da, koristeći njenu teritoriju, aerodrome, želez-

nice i luke, napadne Jugoslaviju i Grčku. Skoro čitavo vreme drugog svetskog rata bugarske jedinice nalazile su se u Jugoslaviji i držale pod okupacijom Makedoniju i istočnu i južnu Srbiju. Mirovnim ugovorom od 1947. god. (dakle, drugi Mirovni ugovor za manje od 30 godina) Bugarskoj su dozvoljene oružane snage za održavanje unutrašnjeg reda i odbranu zemlje u ukupnoj jačini od 65.000 ljudi: kopnena vojska i granične jedinice 55.000, PVO 1.000, ratna mornarica 3.000 (sa 7.520 tona ukupnog deplasmana), a ratno vazduhoplovstvo najviše 5.200 ljudi i 90 aviona (borbenih).

Bugarska se, kao i druge zemlje koje su učestvovala u ratu na strani sila osovine, nije pridržavala odredaba Mirovnog ugovora, a od maja 1955. god., kada je postala članica Varšavskog ugovora, razvoj njenih oružanih snaga zavisi i od obaveza koje proizlaze iz tog ugovora.

Prema podacima objavljenim u publikaciji Instituta za strategijske studije u Londonu, „The Military Balance 1969/70”, jačina oružanih snaga Bugarske iznosi 189.000 ljudi, od čega 154.000 u operativnim jedinicama, a 35.000 u snagama unutrašnje bezbednosti, računajući tu i granične jedinice.

Za izdržavanje operativnih oružanih snaga Bugarska je u 1969. god. utrošila 234 miliona dolara, što iznosi oko 3% bruto nacionalnog dohotka ili 27 dolara po stanovniku, s tendencijom daljeg porasta.

Oružane snage, poznate pod zvaničnim nazivom Bugarska narodna armija, sastoje se od kopnene vojske, ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane i ratne mornarice.

Kopnena vojska ima 125.000 ljudi ili 81,16% od ukupnih efektivna mirnodopske armije i predstavlja najjači vid oružane snage. Osnovu kopnene vojske, koja ima razvijene sve rodove vojske i službe, sačinjavaju armije, divizije, samostalne brigade i jedinice Vrhovne komande.

Prema podacima iz zapadne vojne štampe, kopnena vojska se sastoji od 12 divizija, od kojih su četiri tenkovske a osam motopešadijskih. Divizije su trojnog sastava i po svojoj organizacijsko-formacijskoj strukturi slične su odgovarajućim divizijama Sovjetske armije. Jedinice kopnene vojske naoružane su savremenim borbenim sredstvima, uglavnom sovjetske proizvodnje, i nekim vrstama lakog pešadijskog naoružanja domaće proizvodnje.

Od oklopnih borbenih sredstava, koja se nalaze u naoružanju jedinica, najviše ima tenkova T-54, zatim T-55 i T-34. Najvažniji tipovi oklopnih transportera su: BTR-152, BTR-40, BRDM i BRDM-2.

U naoružanju artiljerijskih jedinica su topovi 85, 122 i 130 mm, haubice 122, 152 i 203 mm; minobacači i višecevni bacači raketa. Trupnoj protivvazdušnoj odbrani poklanja se posebna pažnja. Jedinice protivvazdušne odbrane opremljene su savremenim dvocevnim i četvorocevnim topovima i protivavionskim raketama tipa SA-2 (naziv po NATO-u).

Kopnena vojska je i dalje najznačajniji vid oružanih snaga. Po svojoj organizacijsko-formacijskoj strukturi, naoružanju i obučenosti, bugarska KoV je na visokom stepenu savremene opremljenosti. Njena dalja izgradnja kretaće se u pravcu povećavanja vatrene moći i manevarskih sposobnosti jedinica. Raketne jedinice KoV i reaktivna artilje-

rija predstavljaju osnovu vatrene moći KoV. Broj tenkova u jedinicama KoV, s obzirom da objedinjavaju najvažnije komponente — udarno dejstvo, pokretljivost i zaštitu — koje će imati presudnu ulogu u savremenom ratu, svakim danom se povećava.

Ratno vazduhoplovstvo (i PVO) ima 22.000 ljudi ili 14,27% od ukupnih mirnodopskih efektiva. U sastavu ratnog vazduhoplovstva je protivvazдушna odbrana, sve letачke jedinice, vazduhoplovne škole i ustanove i padobranske jedinice.

Prema pisanju američkog vojnog časopisa „Army, Airforce and Naval Statistical Record” od 1969. god., ratno vazduhoplovstvo Bugarske ima 21 puk lovaca-presretača (200 aviona MIG-17, 100 aviona MIG-19 i 80 aviona MIG-21), jedan puk bombarderske avijacije (25 aviona IL-28), oko 40 transportnih aviona i oko 100 aviona različitih tipova za obuku. Ratno vazduhoplovstvo ima i određen broj helikoptera tipa „Mi”. Borbeni avioni i ostala vazduhoplovna oprema uglavnom su sovjetske proizvodnje.

Kao što se iz samog sastava vidi, osnovni zadatak ratnog vazduhoplovstva je učešće u protivvazdušnoj odbrani i neposrednoj podršci i zaštiti sopstvenih jedinica prilikom izvođenja borbenih dejstava. Razvoj borbene avijacije kreće se u pravcu usavršavanja njenog naoružanja, povećavanja letачko-tehničkih kvaliteta i borbene vrednosti u celini. U tom pogledu su već postignuti značajni rezultati. Povodom Dana ratnog vazduhoplovstva, 16. oktobra 1969. god. bugarski general S. Simeon je izjavio da je za 25 godina učinjen veliki napredak na pripremi i osposobljavanju vazduhoplovnog starešinskog kadra. On je tom prilikom rekao: „Naši avijatičari su uvek spremni da, u svim uslovima i okolnostima, brane naše nebo — prednji položaj socijalističkog sveta. Naša avijacija je već 17 godina izvanredno obučena i većina avijatičara i tehničara su dobili zvanje pilota i stručnjaka prve klase”.

Ratna mornarica je malobrojna, ima 7.000 ljudi ili 4,57% od ukupnih efektiva i u tehničkom pogledu — u poređenju s ostalim vidovima oružanih snaga — najviše zaostaje.

Ratnu mornaricu sačinjavaju Crnomorska flota i Dunavska rečna flotila, obalska odbrana i vojnopomorske škole. Crnomorska flota ima: dve podmornice, dva razarača, osam patrolnih brodova, šest minolovaca, osam torpednih čamaca i 10 desantnih brodova. Dunavsku rečnu flotilu sačinjavaju oklopni i motorni čamci, minopolagači i patrolni čamci.

Glavne pomorske baze su Varna i Burgas, a Dunavske flotile Ru-se, Vidin i Lom.

Zadatak ratne mornarice je odbrana obale i održavanje povoljnog operativnog režima plovidbe u teritorijalnim vodama Crnog mora. Na neka ozbiljnija dejstva ratne mornarice ne može se računati zbog malog broja i zastarelosti raspoloživih plovnih objekata. Zapadna štampa nagoveštava da Bugarska već preduzima određene mere radi modernizovanja svoje ratne mornarice. Očekuje se postepeno uvođenje u opremu patrolnih brodova, torpednih i raketnih čamaca, minolovaca i helikoptera. Skoro je sigurno da će sva ta sredstva biti nabavljena u Sovjetskom Savezu.

Povodom proslave godišnjice stvaranja Bugarske narodne armije, sovjetski „Vojno-istoričeskij žurnal“ za oktobar 1969. god., pišući o borbenoj gotovosti Bugarske narodne armije, istakao je da „ona raspolaze najsavremenijom borbenom tehnikom, uključujući tu i nadzvučne vojne avione, savršenu oklopnu tehniku, artiljeriju, dirigovane protivavionske rakete i rakete različitih sistema i namene, moderne brodove i podmornice. Preko 50% aktivnog sastava bugarske armije ima srednje ili više obrazovanje, a 84% oficira su članovi Komunističke partije Bugarske“.

Iz napisa bivšeg načelnika Glavne političke uprave generala Getmana o kulturnoj aktivnosti u bugarskim oružanim snagama, koji je objavio bugarski list „Narodna armija“, od 26. oktobra 1969. god., može se zaključiti da će se u oružanim snagama uspostaviti radio-stanica sa posebnim programom. Ovo stoga što se naročito ističe potreba za moralno-političkom pripremom starešina, poznavanjem marksizma-lenjinizma kao osnove za pravilno shvatanje društvenih pojava, oružane borbe i tendencija u razvoju vojne misli.

MAĐARSKA

Mađarska se nalazi u slivu srednjeg Dunava, zahvata najveći deo Panonske nizije i ubraja se među srednjeevropske, podunavske i panonske zemlje. Njena teritorija obuhvata površinu od 93.011 km² i ima oblik nepravilnog trapeza sa širom osnovicom na severu; njena dužina u pravcu zapad—istok iznosi 528 km, a u pravcu sever—jug 220 km. Preko teritorije Mađarske vode najkraći putevi iz Ukrajine u jugozapadnu Evropu i ka Jadranskom moru i obratno — u centralnu Evropu i Ukrajinu. Dunavom (čija dužina toka kroz Mađarsku iznosi oko 270 km) podeljena je na dva dela, ali je njime ujedno i povezana sa Crnim morem i srednjom Evropom. Zbog takvog geostrategijskog položaja teritorija Mađarske igrala je značajnu ulogu još u vreme seobe naroda i u mnogim ratovima (Turci u svom pohodu ka Beču, Nemci pri napadu na Jugoslaviju, Crvena armija u ofanzivi u pravcu Austrije).

Vojnostrategijske koncepcije Mađarske i njena gledišta na ulogu i mesto Varšavskog ugovora najbolje ilustruje članak prvog zamenika načelnika Generalštaba Mađarske narodne armije general-majora Gabora Imrea, u članku pod naslovom „Bastion mira i bezbednosti“, objavljen 30. juna 1970. god u sovjetskom listu „Krasnaja zvezda“. U njemu autor ukazuje na to da Varšavski ugovor u potpunosti odgovara svojoj funkciji bastiona mira ne samo u Evropi već i u celom svetu; da on obezbeđuje najpovoljnije međunarodne uslove za izgradnju socijalizma, itd. Mađarski vojni rukovodioci ističu da su trajno vezani za Varšavski ugovor i da, polazeći od svojih snaga i mogućnosti, doprinose osiguranju bezbednosti Mađarske kroz taj vojni savez.

General Gabor je dalje istakao da je u toku proteklih godina u mađarskoj odbrambenoj organizaciji stvoreno potpuno jedinstvo gledišta o osnovnim postavkama vojne nauke, principa izgradnje armije, vojnog rukovodstva, kao i o pitanjima obučavanja i vaspitavanja ljudstva.

Imajući u vidu obaveze koje proističu iz Varšavskog ugovora, mađarski vojni rukovodioci u osnovi prihvataju i vojnu doktrinu tog saveza. Polazi se od toga da je u savremenim uslovima mogućan svetski rat, tj. rat između dva suprotna lagersa koji bi, ako se ne spreči, bio odlučujući sukob između dva svetska sistema; u stvari, socijalističke zemlje bi vodile pravedan, oslobodilački i revolucionaran rat, a imperijalističke osvajački i nepravedan; taj rat bi se vodio svim raspoloživim snagama i sredstvima za masovno uništavanje. Pored toga, predviđaju se mali, lokalni ratovi (imperijalističkog karaktera) i narodnooslobodilački, građanski i drugi narodni ratovi protiv imperijalističke agresije.

General Gabor dalje piše: „Pripadnost velikoj porodici socijalističkih država i njihovoj odbrambenoj organizaciji je garantija našeg postojanja. U svojoj hiljadugodišnjoj istoriji mađarski narod se prvi put nalazi u situaciji kada nezavisnost njegove zemlje, neprikosnovenost njene teritorije garantuje niz bratskih država, među kojima i u svetu najmoćnija država u vojnom pogledu — Sovjetski Savez. Aktivno učešće Mađarske u socijalističkoj odbrambenoj zajednici odgovara kako našim čisto nacionalnim, tako i internacionalnim interesima. Varšavski ugovor je i sada pouzdani štit, garancija slobode, nezavisnosti i samostalnog nacionalnog postojanja naše zemlje. Mi smo prožeti čvrstom rešenošću da ne smanjujemo političke, ekonomske i vojne napore koji služe interesima mira i da i dalje čvrsto izvršavamo svoje nacionalne i internacionalne obaveze”.

U operativno-taktičkim načelima upotrebe jedinica mađarske KoV preovlađuju dva osnovna vida borbenih dejstava — napad i odbrana. Smatra se da se dobri rezultati u savremenim ofanzivnim operacijama mogu postići jedino brzim izvođenjem napada i udarom u bok i pozadinu snaga protivnika. Kao najvažniji cilj napada pominje se uništavanje snaga i sredstava protivnika, pa tek onda zauzimanje zemljišta. S tim u vezi teži se da većinu snaga prvog ešelona sačinjavaju oklopne i brzopokretne jedinice, kako bi se se obezbedila odgovarajuća brzina u pripremi i pri izvođenju operacija.

Preovlađuje isto tako mišljenje da je proboj prestao da bude osnovni oblik napada, jer se na taj način vrši frontalno potiskivanje protivnika, a znatno usporava tempo dejstva sopstvenih snaga. Slična gledišta postoje i za okruženje. Naime, polazi se od postavke da svaki pokušaj okružavanja jačih snaga protivnika usporava tempo napada i silinu udara. Mnogi autori zastupaju gledište da je najefikasniji onaj oblik dejstva jedinica kopnene vojske koji omogućava brzu eksploataciju učinaka nuklearnih udara, a izvodi se kroz međuprostore operativnog rasporeda braniočevih snaga.

U početnom periodu rata predviđaju se češće borbe u susretu.

Odbrana je privremeni i nužan vid borbenih dejstava, a organizuje se kada nisu stvoreni taktičko-operativni uslovi za izvođenje operativnih dejstava ili u početnoj fazi pripremanja napada. Podvlači se da odbrana treba da bude veoma žilava, aktivna i otporna na nuklearne udare protivnika i masovne napade oklopnih snaga. Jedinica koja

privremeno prelazi u odbranu mora težiti da protivniku nanese što veće gubitke, da mu smanji tempo napada, razbije njegove snage i omogući ostalim svojim snagama da nastave napadna dejstva.

Prema tome, odbrana se izvodi s ciljem da se jedinicama koje su se našle u nepovoljnoj situaciji omogući da nastave ofanzivna dejstva. To se uglavnom, odnosi na niže jedinice, a kada je reč o strategijskim razmerama smatra se da jedinice prelaskom u odbranu nemaju mnogo izgleda da izvrše postavljene zadatke. Zbog toga se naglašava da se strategijska odbrana ne može prihvatiti, pa da treba izbegavati čak i odbranu viših operativnih jedinica. Međutim, u sklopu ofanzive strategijskih razmera ne isključuje se mogućnost da strategijske operativne jedinice (front i armija) delom svojih snaga, na pojedinim pravcima, privremeno pređu u odbranu radi odbijanja jačih snaga protivnika koje vrše protivudare.

U svim vidovima borbenih dejstava posebna pažnja se posvećuje protivtenkovskoj, protivvazdušnoj i protivdesantnoj odbrani i obezbeđenju pozadine.

NEKE KARAKTERISTIKE MAĐARSKIH ORUŽANIH SNAGA

Poznato je da su Mirovnim ugovorom (Trijanonskim mirom), potpisanim 1920. god., Mađarskoj bila ograničena prava na držanje oružanih snaga. Prema odredbama tog ugovora, njene oružane snage nisu smele preći ukupnu jačinu od 35.000 ljudi, i to dobrovoljno regrutovanih na 12 godina službovanja. Mađarska je mogla formirati dve pešadijske i dve konjičke divizije, kao i dve pešadijske brigade. Nije smela da poseduje tenkove, plamenobacače, civilno i ratno vazduhoplovstvo, a zabranjena joj je bila i gradnja ili nabavka brodova. Mađarska se nije dugo pridržavala odredaba tog ugovora, te je već 1940. god., kada je pristupila Trojnom paktu, imala 8 korpusa sa 14 brigada, 2 samostalne konjičke divizije i 2 samostalne motorizovane brigade sa 149.522 vojnika u operativnoj armiji i 6.075 u žandarmeriji i policiji. Deo tih snaga bio je angažovan za okupaciju severnih delova Jugoslavije, a većina je bila angažovana u operacijama protiv Sovjetskog Saveza (u proleće 1944. na istočnom frontu bilo je oko 600.000 mađarskih vojnika).

Posle završetka drugog svetskog rata Mađarskoj je, Mirovnim ugovorom od 1947. god., dozvoljeno da organizuje kopnenu vojsku, granične jedinice, rečnu ratnu flotilu i protivvazdušnu odbranu u ukupnoj jačini 65.000 ljudi i ratno vazduhoplovstvo sa 5.000 ljudi i 90 aviona, od čega 70 borbenih. Odredbama tog ugovora Mađarskoj je zabranjeno da obučava ljudstvo van sastava oružanih snaga, da proizvodi ili nabavlja ratni materijal više nego što joj je potrebno za održavanje pomenutih snaga. Do sredine 1948. god. oružane snage su se održavale na nivou dozvoljenom Mirovnim ugovorom. Međutim, tada je izvršena reorganizacija i otpočelo se sa postepenim povećavanjem broja ljudi pod oružjem. Od maja 1955. god., tj. kada je Mađarska postala članica Varšavskog ugovora, razvoj njenih oružanih snaga išao je u skladu sa obavezama koje proističu iz tog ugovora.

Oružane snage Mađarske sastoje se od kopnene vojske, ratnog vazduhoplovstva (i PVO) i rečne ratne flotile, koje se zajednički nazivaju Mađarska narodna armija, zatim graničnih jedinica, snaga unutrašnje bezbednosti, koje su u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, i radničke straže — u nadležnosti fabričkih komiteta pojedinih pokrajina i srezova.

Prema podacima iz publikacije Instituta za strategijske studije u Londonu, jačina oružanih snaga Mađarske iznosi: 97.000 ljudi u operativnim jedinicama, 35.000 u graničnim jedinicama i snagama unutrašnje bezbednosti i oko 100.000 ljudi u radničkoj miliciji — kao posebnoj komponenti oružane sile.

Oružane snage se popunjavaju na osnovu Zakona o opštoj vojnoj obavezi, koja za muškarce traje od 18. do 50. godine starosti, a za žene postoji samo u vreme rata. Odlaganje služenja kadrovsog roka odobrava se hraniocima i slušaocima viših škola u vreme završavanja školovanja. Služenje kadrovsog roka je na eksteritorijalnom principu. Vojni rok traje u ratnom vazduhoplovstvu i rečnoj ratnoj flotili 3 godine, u graničnim jedinicama 27 meseci, a u svim ostalim rodovima i službama 2 godine. Za izdržavanje oružanih snaga Mađari su u 1969. god. utrošili 457 miliona dolara ili 2,9% bruto nacionalnog dohotka. To je svakog mađarskog građanina u toj godini opteretilo sa 30 dolara.

Kopnena vojska ima 90.000 ljudi ili 93% od mirnodopskih efektiva. To je najjači i osnovni vid oružanih snaga. Podaci iz publikacije Instituta za strategijske studije u Londonu („Army, Airforce and Naval Statistical Record” od 1967. god.) ukazuju na to da kopnene snage Mađarske imaju šest divizija: 4 motostrejjacke i dve tenkovske. Jedinice kopnene vojske su opremljene savremenim borbenim sredstvima sovjetske i domaće proizvodnje. Sva složenija borbeno tehnika, kao što su raketni sistemi za gađanje ciljeva na zemlji i u vazduhu, tenkovi, artiljerijsko naoružanje i neka druga borbeno sredstva su sovjetske konstrukcije i proizvodnje. Sadašnja mađarska industrija može da proizvodi gotovo sve vrste pesadijskog naoružanja, oklopne transportere za izvidanje, komandovanje i održavanje veze, transportna vozila, sredstva veze i savremena sredstva za zaštitu i dekontaminaciju.

U naoružanju jedinica kopnene vojske nalaze se, uglavnom, tenkovi T-54 i T-55 sovjetske proizvodnje, izvestan manji broj tenkova T-34 i tenkova posebne namene, takođe sovjetske proizvodnje. Artiljerijske jedinice raspolazu naubicama 122 i 162 mm, topovima 122, protivtenkovskim topovima i minobacačima 82, 120, 160 i 240 mm. U ostvarivanju plana modernizacije kopnene vojske teži se da se u jedinice uvede što veci broj savremenih oklopnih transportera, jer se smatra da su oni pogodni za izvršavanje raznovrsnih zadataka u svim borbenim situacijama i u svim vrstama eventualnog rata.

Ratno vazduhoplovstvo (i PVO) ima 7.000 ljudi ili 7% od ukupnih efektiva. Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana su pod zajedničkom komandom i čine poseban vid oružanih snaga. U sastavu ratnog vazduhoplovstva su i služba vazdušnog osmatranja i javljanja, radarske i padobranske jedinice.

Prema procenama vojnih eksperata na Zapadu, mađarsko ratno vazduhoplovstvo ima oko 140 borbenih aviona. Postoji jedna vazduhoplovna divizija i nekoliko samostalnih jedinica. Vazduhoplovna divizija naoružana je lovcima—presretačima: 40 aviona tipa MIG-21, 20 aviona MIG-19, 20 aviona MIG-17 i 14 aviona „SA-2”. Od bombarderske avijacije mađarsko ratno vazduhoplovstvo ima 30 aviona IL-28, a od transportne takođe 30 aviona tipa AN-2 i IL-2. Mađari raspolažu i sa oko 100 aviona za obuku. Postoje razni tipovi, među kojima MIG-15, MIG-21, PO-2, JAK-11, JAK-28 i oko 50 aviona tipa L-29.

Ratno vazduhoplovstvo ima i helikopterske jedinice sa izvesnim brojem helikoptera, uglavnom tipa MI-6 i MI-8.

Pored klasičnih artiljerijskih oruđa, protivavionske jedinice su opremljene i raketama zemlja-vazduh sovjetske proizvodnje. Prema vesti agencije „United Press International” od 15. septembra 1969. god. komandant mađarske protivvazdušne odbrane general-major Laslo Siladi izjavio je: „Mađarska narodna armija je opremljena najmodernijim raketama zemlja-vazduh i raketama drugih vrsta. Bombarderska avijacija ratnog vazduhoplovstva može da izvrši svaki zadatak unutar ili van granica zemlje — ako je to potrebno”.

Mađarski vojni časopis „Laboga” (Zastava) još je aprila 1967. pisao da je na teritoriji Mađarske izvedeno gađanje (sa samohodnih lansiranih rampi) raketama zemlja-zemlja. Tada je naglašeno da su mađarske oružane snage opremljene raketama zemlja-zemlja i zemlja-vazduh sovjetske proizvodnje.

Rečna ratna flotila namenjena je izvođenju borbenih dejstava na Dunavu i Tisi. Dunavsku flotilu čine 11 patrolnih i 14 drugih brodova.

Granične jedinice se smatraju posebno značajnim delom oružanih snaga i za popunu tih jedinica starešinskim i vojničkim sastavom postoje posebni kriteriji. Rekruti koji se odrede da služe rok u graničnim jedinicama moraju da završe obuku u nastavnim centrima, koji se nalaze pri komandama vojnih okruga.

Jedinice unutrašnje bezbednosti raspoređene su po celoj teritoriji na teritorijalnom principu.

Radničke straže su naoružani organi Mađarske socijalističke radničke partije. Straže su organizovane na dobrovoljnoj osnovi, a na milicijskom principu. Na važnijim položajima u tim jedinicama nalaze se aktivne starešine, a na nižim i sporednijim, uglavnom, rezervni oficiri i podoficiri.

Povodom četrnaestogodišnjice stvaranja Varšavskog ugovora, mađarski ministar odbrane general Cinege dao je 14. maja 1969. izjavu listu „Nepsabadšag”, u kojoj je izneo: „Od briselskog sastanka Saveta NATO-a, novembra prošle godine, preduzimaju se mere za povećavanje snaga. Mi smo prisiljeni da preduzimamo odgovarajuće mere ka daljem jačanju naše vojne organizacije.”

Mađarska kao članica Varšavskog ugovora, prihvatila je i osnovne novine u pogledu održavanja stepena borbene gotovosti svojih oružanih snaga. S tim u vezi, ona redovno učestvuje na zajedničkim vežbama i

manevrima bilo na njenoj teritoriji ili na teritorijama drugih zemalja članica Varšavskog ugovora. Deo njenih snaga učestvovao je i u intervenciji u Čehoslovačkoj, avgusta 1968. god.

Mađarska je jedina od susednih zemalja članica Varšavskog ugovora na čijoj teritoriji stalno stacioniraju oružane snage Sovjetskog Saveza, koje se tamo nalaze od završetka drugog svetskog rata. U publikaciji Instituta za stratezijske studije u Londonu kaže se da se na teritoriji Mađarske nalaze četiri sovjetske divizije, koje pripadaju „južnoj grupaciji” sovjetskih snaga. Posebnim ugovorom između vlada Mađarske i Sovjetskog Saveza iz 1958. regulisan je status privremenog stacioniranja sovjetskih snaga u Mađarskoj.

Potpukovnici
Branko PANJAK
Nikola GRUBIŠIĆ

LITERATURA:

- The Military Balance 1969/70*, publikacija Instituta za stratezijske studije u Londonu;
Army, Airforce and Naval Statistical Record, SAD, 1969. god.;
Army Digest, SAD, maj 1969. god.;
Revue de Défense Nationale, Francuska, novembar 1969. god.;
Voeno-istoričeskij žurnal, SSSR, oktobar 1969. god.;
Narodna armija, Bugarska, 26. oktobar 1969. god.;
Laboga (Zastava), Mađarska, april 1967. god.;
Vojna enciklopedija;
Dnevna i periodična štampa i agencijske vesti.